

Կ Ա Ր Ծ Ի Ք

(պաշտոնական ընդդիմախոսի)

Հարությունյան Հայկ Հովհիկի

«Լիզինգային գործառնությունների կառավարման արդյունավետության բարձրացման հիմնախնդիրները (ՀՀ նյութերով)» թեմայով Ը.00.02 – «Տնտեսություն, նրա ոլորտների տնտեսագիտություն և կառավարում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար ներկայացված ատենախոսության վերաբերյալ

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԹԵՄԱՅԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ժամանակակից տնտեսության պայմաններում լիզինգը հանդես է գալիս որպես ակտիվների ֆինանսավորման և տնտեսական զարգացման խթանման առանցքային գործիք՝ հատկապես փոքր և միջին ձեռնարկությունների համար: Աշխարհում լիզինգային շուկաների զարգացման փորձը վկայում է, որ արդյունավետ կառավարման, ռիսկերի գնահատման և ինստիտուցիոնալ կազմակերպման առկայության դեպքում լիզինգը կարող է էականորեն նպաստել արտադրական հզորությունների արդիականացմանը, տեխնոլոգիական նորարարություններին և մրցունակության բարձրացմանը:

Հայաստանի Հանրապետության պայմաններում լիզինգային գործառնությունների զարգացումը դեռևս ուղեկցվում է մի շարք հիմնախնդիրներով՝ օրենսդրական դաշտի անկատարությամբ, կառավարման միասնական չափորոշիչների բացակայությամբ, ռիսկերի կառավարման և թվայնացման ցածր մակարդակով: Այս համատեքստում հատկապես արդիական է դառնում լիզինգային գործառնությունների կառավարման արդյունավետության բարձրացման ուղղությունների բացահայտումը և համապարփակ կառավարման մոդելի մշակումը՝ հարմարեցված հայկական տնտեսական միջավայրին:

Ուստի, ատենախոսության թեման լիովին համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի խնդիրներին և ունի բարձր գիտական ու կիրառական կարևորություն:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԱՐԺԱՆԻՔՆԵՐԸ, ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒՅԹԸ և ԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ատենախոսության ներածությունում հստակ հիմնավորված է թեմայի արդիականությունը, ձևակերպված են հետազոտության նպատակը, խնդիրները, ուսումնասիրության առարկան և օբյեկտը, ներկայացված են կիրառված մեթոդաբանական մոտեցումները, տեղեկատվական բազան և գիտական նորույթը:

Ատենախոսության առաջին գլխում՝ **«Լիզինգային գործառնությունների տեսամեթոդական հիմքերն ու զարգացման միջազգային միտումները»**, համակարգված կերպով ներկայացված են լիզինգի էությունը, տեսակները, գործառնությունները և կառավարման տեսական մոտեցումները: Հեղինակը հանգամանորեն ուսումնասիրել է լիզինգային կառավարման միջազգային փորձը՝ ԵՄ երկրների, Ամերիկայի, Ասիայի և այլ տարածաշրջանների օրինակով՝ առանձնացնելով այն մեխանիզմները, որոնք կարող են տեղայնացվել ՀՀ-ում:

Երկրորդ գլխում՝ **«Լիզինգային գործառնությունների կազմակերպման և կառավարման առանձնահատկությունները ՀՀ-ում»**, իրականացվել է Հայաստանի առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից լիզինգային ծառայությունների տրամադրման համակողմանի վերլուծություն: Առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվել լիզինգային գործառնությունների արդյունավետության ցուցանիշներին, ռիսկերի կառավարման կառուցակարգերին և պետական կարգավորման առանձնահատկություններին: Հեղինակը փաստարկված կերպով բացահայտում է ոլորտի հիմնական կառուցակարգային թերությունները:

Երրորդ գլխում՝ **«Լիզինգային գործառնությունների արդյունավետության բարձրացման ուղիներն ու «Հայլիզինգ» մոդելի ալգորիթմը»**, ներկայացված են ատենախոսության հիմնական կիրառական արդյունքները: Մշակված «Հայլիզինգ» մոդելը համադրում է ֆինանսական արդյունավետության, ռիսկերի կառավարման, թվայնացման և կառավարման ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների տարրերը: Առաջարկվող ալգորիթմը և ցուցանիշների համակարգը կարող են ծառայել որպես գործնական գործիք լիզինգային կազմակերպությունների ռազմավարական կառավարման գործընթացում:

Ատենախոսության գիտական նորույթը դրսևորվում է լիզինգային գործառնությունների կառավարման արդյունավետության բարձրացման ուղղությամբ՝ տեղայնացված, համակարգված և մոդելային մոտեցման մշակման ու գործնական կիրառման տեսանկյունից: Աշխատությունն առանձնանում է ինչպես թեմատիկ ընդգրկմամբ, այնպես էլ առաջադրված խնդիրների խորությամբ և վերլուծական հագեցվածությամբ:

Հետազոտության շրջանակում՝ առաջին անգամ Հայաստանում իրականացվել է առևտրային բանկերում և վարկային կազմակերպություններում գործող լիզինգային կառավարման կառուցակարգերի, ռիսկերի վերլուծական մոդելների և արդյունավետության գնահատման գործիքակազմի համակողմանի ուսումնասիրման փորձ: Ատենախոսությունը լրացնում է ոլորտում առկա տեսական և կիրառական բացերը՝ առաջարկելով նոր գիտական արդյունքներ, որոնցից հիմնականներն են՝

1. Մշակվել է լիզինգային կառավարման զարգացման տեղայնացված ռազմավարական քարտեզ՝ ելնելով միջազգային (ԵՄ, ԱՄՆ, Ասիա, ԱՊՀ) փորձի համադրության արդյունքներից, որը Հայաստանի պայմաններում սահմանում է ոլորտի զարգացման փուլերը, պատասխանատու ինստիտուտները և ակնկալվող արդյունքները:

2. Մշակվել է «Ռիսկ–արդյունավետություն» համակցված կարգավորման հայեցակարգ, որն առաջնորդվում է MCDM մեթոդաբանությամբ՝ համադրելով ռիսկերի և արդյունավետության ցուցանիշները, ձևավորելով կարգավորող մոտեցումների նոր տեսության հիմքերը, ինչպես նաև ուրվագծելով վերահսկողական բեռի դինամիկ բաշխման արդյունավետության բարձրացման հիմնուղիները:

3. Մշակվել է լիզինգային գործառնությունների կառավարման արդյունավետության բազմաչափ գնահատման ցուցանիշ (ԼԳԿԱ)՝ ներառելով ֆինանսական, ռիսկային, գործառնական, հաճախորդամետ և թվայնացման բլոկներ: Գիտական արժեքը կայանում է արդյունավետության գնահատման համադրելի, քանակական մոդելի ստեղծման մեջ, իսկ գործնական նշանակությունը՝ ոլորտի միասնական չափորոշիչ ձևավորելու և կառավարման օբյեկտիվ որոշումներ ընդունելու հնարավորության ապահովման մեջ:

4. Մշակվել է «Հայլիզինգ» համակարգային ինտեգրված կառավարման մոդել, որը միավորում է ֆինանսական արդյունավետության, ռիսկերի կառավարման և թվայնացման գործոնները՝ հիմնվելով QSPM և MCDM մեթոդների վրա:

Ատենախոսությունում առաջարկված արդյունավետության ցուցանիշների համակցված համակարգը, ռիսկակենտրոն կարգավորման մոտեցումը և կառավարման ալգորիթմը ունեն կիրառական ուղղվածություն և կարող են կիրառվել ինչպես ֆինանսական կազմակերպությունների կառավարման պրակտիկայում, այնպես էլ կարգավորող մարմինների կողմից՝ լիզինգային ոլորտի զարգացման քաղաքականության ձևավորման ընթացքում: Աշխատանքի արդյունքները կարող են նաև ծառայել որպես տեսական և մեթոդական հենք ֆինանսական կառավարման և բանկային գործի ուսումնառության շրջանակում:

ԴԻՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Աշխատանքի մեջ կատարված ծավալուն և բովանդակալից վերլուծությունը, ինչպես նաև ձեռք բերված արդյունքները, միևնույն ժամանակ չեն բացառում առանձին թերությունների և հստակեցման կարիք ունեցող դրույթների առկայությունը: Մասնավորապես՝

1. Ատենախոսությունում լիզինգային գործառնությունների կազմակերպման և կառավարման կիրառական վերլուծությունը հիմնականում իրականացվել է Հայաստանի Հանրապետության օրինակով (գլուխ 2, էջեր 44–96): Չնայած դա լիովին արդարացված է աշխատանքի նպատակներից ելնելով, այնուամենայնիվ, հաշվի առնելով, որ առաջին գլխում (էջեր 30–43) լայնորեն ներկայացված է միջազգային փորձը, նպատակահարմար կլիներ երկրորդ գլխում առանձին ենթաբաժնում կատարել համեմատական քանակական համադրություն ՀՀ-ի և առնվազն մեկ–երկու համադրելի երկրի (օրինակ՝ Վրաստան, Լիտվա կամ Լեհաստան) միջև՝ լիզինգային պորտֆելի կառուցվածքի, ռիսկայնության կամ արդյունավետության ցուցանիշների կտրվածքով:

2. Ատենախոսության ներածությունում և 2.3 ենթագլխում (էջեր 77–96) հիմնավորված կերպով արձանագրվում է ՀՀ-ում «ֆինանսական լիզինգի մասին» առանձին օրենքի բացակայությունը: Սակայն, չնայած խնդրի հստակ ձևակերպմանը,

օրենսդրական բարեփոխումների առաջարկները հիմնականում ունեն ընդհանուր բնույթ: Կարծում ենք՝ աշխատանքը կշահեր, եթե հեղինակը ներկայացներ կոնկրետ իրավական նորմերի նախագծային ձևակերպումներ կամ աղյուսակային համեմատություն գործող ՀՀ ՔՕ դրույթների և միջազգային լավագույն փորձի միջև:

3. Ատենախոսությունում ներկայացված են մի շարք գիտական վարկածներ և դրանց փորձաքննության արդյունքներ (հատկապես գլուխ 3, էջեր 106–128): Սակայն մինչև վարկածների ստուգումը ցանկալի կլիներ առանձին ենթաբաժնում ներկայացնել դրանց ձևավորման տրամաբանական հաջորդականությունը՝ խնդիր → տեսական հակասություն → վարկած → ստուգման մեթոդ: Սա կբարձրացներ հետազոտության մեթոդաբանական թափանցիկությունը:

4. Ատենախոսության տեսական և վերլուծական հատվածները (հատկապես գլուխ 1 և 2) ծավալով և խորությամբ գերազանցում են էմպիրիկ մոդելավորումը: Թեև գլուխ 3-ում ներկայացված են հաշվարկային մոտեցումներ և ցուցանիշներ, աշխատանքը կարող էր առավել շահել, եթե կիրառվեին ավելի բարդ տնտեսամաթեմատիկական մեթոդներ (օրինակ՝ ռեգրեսիոն կամ պանելային վերլուծություն)՝ լիզինգային արդյունավետության և ռիսկայնության գործոնների միջև կապը քանակապես հաստատելու համար:

5. Ատենախոսությունում օգտագործվում են մի շարք հապավումներ (օրինակ՝ KPI, ROA-L, ROE-L, MCDM), որոնք հիմնականում բացատրված են առաջին կիրառման ժամանակ, սակայն առանձին հատվածներում հապավումները կրկին օգտագործվում են առանց հիշեցման (էջեր 95–99): Հապավումների միասնական ցանկի ներառումը հավելվածում կդարձներ աշխատանքը առավել ընթերցողականորեն հարմար:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ընդհանուր առմամբ, Հարությունյան Հայկ Հովհիկի ատենախոսությունը հանդիսանում է ինքնուրույն, ամբողջական և գիտականորեն հիմնավորված հետազոտություն: Աշխատանքում առաջադրված նպատակները և խնդիրները լուծված են, ստացված արդյունքները ունեն ինչպես տեսական, այնպես էլ կիրառական նշանակություն: Ատենախոսության հիմնական դրույթները հրապարակվել են գիտական հոդվածներում, իսկ սեղմագիրը համարժեքորեն արտացոլում է աշխատանքի բովանդակությունն ու արդյունքները:

Ատենախոսությունը իր բովանդակությամբ և գիտամեթոդաբանական մակարդակով համապատասխանում է ՀՀ «Գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի» 6-րդ և 7-րդ կետերով սահմանված չափորոշիչներին, ինչպես նաև ՀՀ ԲԿԳԿ-ի կողմից թեկնածուական ատենախոսություններին ներկայացվող պահանջներին, ինչը հիմք է տալիս հեղինակի՝ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհման համար՝ Ը.00.02 – «Տնտեսություն, նրա ոլորտների տնտեսագիտություն և կառավարում» մասնագիտությամբ:

Պաշտոնական ընդդիմախոս՝

Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի

Կառավարչական հաշվառման

և աուդիտի ամբիոնի վարիչ

տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Լ.Հ. Գրիգորյանի ստորագրությունը հաստատում եմ՝

ՀՊՏՀ գիտական քարտուղար

Լ.Հ. Գրիգորյան

Լ.Հ. Գրիգորյան

Ն.Հ. Դարբինյան

Ն.Հ. Դարբինյան

09 փետրվարի 2026թ.

